

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ДОШКІЛЬНИКІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

PEDAGOGICAL PRACTICE AS A MEANS OF VOCATIONAL TRAINING FOR FUTURE KINDERGARTEN TEACHERS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A PEDAGOGICAL COLLEGE

Ця стаття присвячена педагогічній практиці як одному із засобів професійної підготовки майбутніх вихователів в освітньому середовищі педагогічного коледжу.

Визначено, що педагогічна практика – це перший, базовий етап практичного застосування набутих теоретичних умінь у системі фахової підготовки до професійної педагогічної діяльності. Доведено, що важливість практики полягає в тому, що саме під час її проходження майбутні фахівці-педагоги практично пізнають основи обраної професії, оскільки саме в цей період бере початок формування особистісних якостей вихователя: гуманності, толерантності, порядності, справедливості тощо та педагогічних здібностей – організаційних, дидактичних, комунікативних, дослідницьких та інших; доведено, що педагогічна практика є невіддільною частиною освітнього процесу, під час якого майбутні вихователі мають змогу застосувати теоретичні знання, отримані на заняттях із дисциплін циклу професійної підготовки (педагогіки, психології та фахових методик тощо) у практичній діяльності дошкільного педагога, що дає змогу, з одного боку, розширити, удосконалити, поглибити та закріпити знання теорії, а з іншого – набуті необхідних умінь і навичок для виконання обов'язків вихователя, а також сприяє формуванню мотивації до діяльності, рефлексії, саморозвитку та самовдосконалення.

*У цій статті розкривається сутність таких понять, як «готовність до педагогічної діяльності», «професійна підготовка», «педагогічна практика», «наступність». Основна увага зосереджується на різних видах практики, обґрунтовується необхідність дотримання принципу наступності в організації різних видів педагогічної практики, що проходять студенти галузі 012 «Дошкільна освіта» під час професійної підготовки в освітньому середовищі педагогічного коледжу. Висвітлюється важливість педагогічної практики як засобу професійної підготовки, готовності до діяльності, мета різних видів педагогічної практики. **Ключові слова:** готовність до педагогічної діяльності, професійна підготовка, педагогічна практика, засоби підготовки, наступність.*

This article is dedicated to pedagogical practice as one of the means of vocational training of future kindergarten teachers in the educational environment of the pedagogical college.

It is determined that pedagogical practice is the first, basic stage of practical implementation of acquired theoretical skills in the system of vocational preparation for professional pedagogical activity. It is proved that the importance of practice lies in the fact that during the practice future specialists-educators practically learn the basics of the chosen profession because it was during this period that the formation of the personal qualities of the future kindergarten teacher such as humanity, tolerance, honesty, justice, etc. and pedagogical skills such as organizational, didactic, communicative, research and others began; it is proved that pedagogical practice is an integral part of the educational process, during which future educators have the opportunity to implement the theoretical knowledge obtained in the courses of the cycle of vocational training (pedagogy, psychology and teaching methodologies etc) in the practical activity of preschool teacher which allows, on the one hand, to expand, improve, deepen and consolidate knowledge of the theory, and on the other hand – to acquire the necessary skills and competences to do the duties of the kindergarten teacher, as well as contributes to the formation of motivation for activity, reflection, self-development and self-improvement.

In this article the essence of such concepts as “readiness for pedagogical activity”, “vocational training”, “pedagogical practice”, and “continuity” is revealed. The main focus is on different types of practice; the necessity of adhering to the principle of continuity in the organization of different types of pedagogical practice passing by students of the branch 012 during vocational training in the educational environment of a pedagogical college is justified. The importance of pedagogical practice as a means of vocational training, readiness for activity, purpose of different types of pedagogical practice is highlighted.

Key words: readiness for pedagogical activity, vocational training, pedagogical practice, means of preparation and continuity.

УДК 154.56.14

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-17>

Слюсарук-Літвін С.С.,

викладач

Володимир-Волинського педагогічного коледжу імені А.Ю. Кримського, аспірант

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Швидкий темп реформування всіх ланок освіти в Україні, вочевидь, зумовлений необхідністю підготовки сучасних фахівців різних галузей, професіоналів своєї справи, готових швидко пристосуватися до змін, що відбуваються в суспільстві, мобілізувати власні сили для отримання найкращих професійних результатів. Фундамент для розвитку майбутніх професіоналів в обраній професії

зкладається ще в дитинстві під час «всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб, формування <...> моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду» [7]. Таким чином, педагоги-дошкільники, працівники першої «сходинки» у системі безперервної освіти України, що здійснюють формувальні впливи на

дітей цього віку, мають бути висококласними спеціалістами, професійно підготовленими до педагогічної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Одним із важливих засобів професійної підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності є педагогічна практика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми практичної підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі висвітлено у працях багатьох вчених. Зокрема, О. Абдулліна, Н. Білоус, О. Богініч В. Ніколіна, Л. Рибалко, О. Семенов та інші вважають педагогічну практику «містком» між теоретичною підготовкою і майбутньою професійною діяльністю майбутніх вихователів; О. Лисенко визначає педагогічну практику мотивацією до майбутньої діяльності; Ф. Гоноболіна, Е. Гришина Н. Кузьміна, В. Сластьоніна, О. Щербаківа досліджували питання впливу практики на формування особистості педагога; І. Гриньова, В. Євдокімова Г. Коджаспірова, В. Лозава, Т. Троцько визначали проблеми організації та проведення педагогічної практики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на велике зацікавлення науковців проблемами практичної підготовки майбутніх педагогів, питання важливості практики як засобу професійної підготовки вихователів-дошкільників в освітньому середовищі педагогічного коледжу та дотримання принципу наступності в організації різних видів педагогічної практики, передбачених для проходження студентами галузі 012 «Дошкільна освіта» під час професійної підготовки, залишаються відкритими.

Мета статті – висвітлення педагогічної практики як засобу професійної підготовки майбутніх вихователів, окреслити важливість наступності змісту практичної підготовки студентів в освітньому середовищі педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу. Готовність до педагогічної діяльності, зокрема до діяльності в системі дошкільної освіти, – це набута стійка характеристика особистості, що включає позитивне ставлення до професійної діяльності; мотивацію, темперамент, риси характеру, а також необхідні знання, вміння, навички, стійкі професійно важливі особливості психічних, емоційних та вольових процесів, що є необхідним чинником створення в педагогічному процесі оптимальних умов для виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості дошкільника і вибору можливостей вільного і творчого самовираження. Професійна готовність майбутнього вихователя до педагогічної діяльності є первинною і обов'язковою умовою успішності, ефективності та якості виконання такої діяльності. Формування готовності до педагогічної діяльності ми розглядаємо як результат професійної підготовки в навчальних закладах різних рівнів, зокрема педагогічних коледжів.

У педагогічному словнику поняття «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [3, с. 234]. І. Підліпняк визначає професійну підготовку майбутнього педагога (вихователя) як процес формування та збагачення настанов, знань і вмінь, необхідних майбутньому фахівцю для адекватного виконання специфічних завдань освітнього процесу [6, с. 30].

Синтезуючи згадані вище визначення, ми подаємо своє авторське тлумачення поняття «професійна підготовка майбутніх вихователів» та визначаємо його як процес, що включає систему організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості спрямованості до педагогічної діяльності, системи знань, умінь, навичок, професійної майстерності, сукупність яких забезпечує можливість успішного здійснення освітньої роботи з дітьми дошкільного віку.

Безперечно, професійна підготовка майбутнього вихователя ЗДО та рівень його педагогічної майстерності залежать від комплексного підходу до організації процесу підготовки в педагогічному коледжі. Система сучасної фахової підготовки включає комплекс структурних елементів, що взаємодіють і утворюють цілісну єдність: традиційні та інноваційні форми, методи та технології в освітньому процесі, впровадження інтегративних міждисциплінарних зв'язків у формуванні системи професійних знань; педагогічна практика як основна платформа для, з одного боку, перетворення теоретичних знань на професійні вміння та навички, формування мотивації до діяльності, саморозвитку та рефлексії, а з іншого – вагомий засіб отримання нових теоретичних знань та підстав для самовдосконалення.

Актуальною для сьогодення та близькою для нас особисто є думка Г. Беленької, яка стверджує, що «сучасна професійна педагогічна освіта майбутнього вихователя передбачає розширення кола його підготовки за рахунок посилення практичного компонента» [2, с. 29], тобто виняткова роль у підготовці майбутніх педагогів відводиться саме педагогічній практиці.

Про важливість практики у формуванні майбутнього фахівця йдеться у Положенні про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, зазначається, що «метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої

знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності» [8].

На думку Т. Швець, під час педагогічної практики студенти мають змогу не тільки вільно спілкуватися з дітьми, знаходити контакт із ними, застосовувати набуті знання та вміння, здійснювати формувальні впливи, а й мають стати членами педагогічного колективу закладу дошкільної освіти (практиканти дотримуються його розпорядку, традицій, трудової дисципліни, беруть активну участь у педагогічних радах, методичних об'єднаннях, конференціях, на яких вивчають і узагальнюють досвід кращих вихователів) [8, с. 422]. Ми поділяємо думку С. Івах, що педагогічна практика не лише сприяє поглибленню і закріпленню, систематизації теоретичних знань, формуванню професійних умінь і навичок, а й допомагає студентам переконатися в правильності свого професійного вибору, наявності необхідних педагогічних здібностей, схильності до роботи з дітьми. Крім того, у процесі спілкування із дошкільниками та досвідченими вихователями-наставниками у студентів закладаються основи педагогічної майстерності, стверджується бажання займатися обраною справою [4, с. 14].

В організації педагогічної практики студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» реалізується системно-цілісний підхід, що забезпечує, з одного боку, особистісний рівень оволодіння обраною спеціальністю, з другого – необхідні умови для формування творчої індивідуальності особистості, розвитку професійних переконань, вироблення певної поведінки педагогічної діяльності. Отже, основним акцентом в організації та проведенні педпрактики є розвиток педагогічних здібностей, умінь, реалізація творчого потенціалу кожного майбутнього фахівця в галузі дошкілля.

Проте педагогічна практика є ефективним засобом професійної підготовки майбутніх вихователів за умови дотримання принципу наступності в змісті практичної підготовки студентів в освітньому середовищі педагогічного коледжу.

Академічний тлумачний словник термін «наступність» трактує як перехід чого-небудь від попереднього до наступного, послідовну зміну, перехід, передавання чого-небудь від попереднього до наступного [1].

На думку Н.М. Мирончук, наступність у змісті професійної підготовки вимагає неперервного зв'язку між частинами і ступенями, окремими сторонами навчання, поглиблення, розширення, систематизації знань, «здобутих на попередніх етапах навчання, перетворення окремих уявлень і понять на систему знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності, поступально-висхідного характеру розгортання змісту професійної підготовки» [5, с. 107].

Таким чином, дотримання принципу наступності необхідне і в плануванні та організації прак-

тичної підготовки студентів. Важливо забезпечити зв'язок між різними видами практики, починаючи від найпростішої – ознайомлювальної до найскладнішої – переддипломної. Тільки завдяки такому підходу відбуватимуться поступове поглиблення, систематизація знань здобутих під час теоретичної підготовки, розвиток необхідних практичних умінь та навичок на основі цих знань та формування необхідного досвіду для успішного виконання майбутньої професійної діяльності.

Першою ланкою у формуванні практичних навичок педагогічної професії майбутніх вихователів, що здобувають освіту в педагогічних коледжах на основі базової загальної середньої освіти, є практика помічника вихователя у ЗДО. Під час проходження цього виду практики студенти мають змогу вперше практично ознайомитися зі специфікою роботи цих закладів, посадовими обов'язками та функціями вихователя, поглибити знання із педагогіки і психології. Крім того, у процесі перебування в ЗДО у студентів формуються інтерес до обраної професії, мотивація до діяльності на основі налагодження взаємин з усіма учасниками освітнього процесу в дошкільних установах.

Уже маючи первинний досвід роботи в ЗДО, студенти педагогічного коледжу проходять практику в групах дітей раннього віку. Практиканти мають змогу поглибити знання із фахових методик, застосувати уже наявні практичні вміння. У процесі практики студенти формують вміння, необхідні для догляду, розвитку, виховання та навчання наймолодших дошкільників – дітей раннього віку. Студенти вчаться створювати освітнє середовище, планувати освітній процес у ЗДО: визначати доцільні форми, методи, засоби впливу, організовувати різні види діяльності дітей, враховуючи їхні вікові та індивідуальні особливості.

Наступною ланкою в організації педагогічної практики є пробна практика в групах дітей дошкільного віку ЗДО. Особливістю та новизною цього виду практики є те, що студенти мають змогу спостерігати різні види показових занять, які організовують і проводять досвідчені вихователі ЗДО, а також самостійно проводити пробні заняття з різних фахових методик. Саме під час самостійного проведення основної форми організації навчання в дошкільних закладах виявляється рівень володіння методиками та формується мотивація для самовдосконалення та саморозвитку. Практиканти переконуються в наявності педагогічних здібностей, схильностей до роботи з дітьми дошкільного віку.

Ознайомити майбутніх вихователів зі специфікою діяльності закладу дошкільної освіти в літньо-оздоровчий період – мета літньої педагогічної практики. Студенти оволодівають основними методичними підходами до організації освітнього процесу в літній період, вчаться органі-

зовувати та проводити різноманітні фізкультурно-оздоровчі заходи, спрямовані на формування здоров'язбережувальної компетентності.

Завершальним етапом професійної підготовки студентів до діяльності в умовах модернізації дошкільної освіти України є переддипломна практика. Крім подальшого самовдосконалення та формування ключових практичних вмінь і навичок організації освітнього процесу, комунікації з дітьми, їх батьками, колективом ЗДО, студенти отримують змогу практично провести наукове педагогічне дослідження відповідно до обраної теми курсової роботи.

Ефективність педагогічної практики значно мірою залежить від бази практики та керівника, що здійснює консультування, координацію та контроль за проходженням практики, співпрацює з директором та методистом ЗДО, вихователями вікових груп щодо організації та змісту педагогічної практики.

У процесі організації та проведення педагогічної практики необхідно дотримуватися певних принципів. М. Ярославцева виділяє такі: взаємозв'язок теоретичної і практичної складової частини і підготовки студентів; забезпечення спадкоємності, систематичності, безперервності педагогічної практики; поєднання педагогічного контролю, колективного аналізу діяльності студентів та їх самоконтролю, самоаналізу і самооцінки; варіативного вибору змісту і форм діяльності студентів під час проходження різних видів практики [10, с. 135].

Висновки. Педагогічна практика є важливим засобом професійної підготовки майбутніх вихователів в освітньому середовищі педагогічного коледжу, оскільки забезпечує реалізацію сформованих знань під час теоретичної підготовки у практичній діяльності, сприяє формуванню мотивації до діяльності, самовдосконаленню та саморозвитку, виступає індикатором наявності педагогічних здібностей та бажання працювати з дітьми раннього та дошкільного віку. Важливою умовою в плануванні та організації педагогічної практики є дотримання принципу наступності, оскільки перехід від здобутих знань до формування практичних умінь та навичок має відбуватися поступово, від попере-

днього виду педагогічної практики до наступного відповідно. Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо у вивченні ролі керівника практики в процесі організації та проведення педагогічної практики майбутніх вихователів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 13.12.2019)
2. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 320 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Івах С.М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. XXXVII. С. 139–144.
5. Мирончук Н.М. Наступність змісту практичної підготовки майбутніх учителів у ВНЗ. *Нові технології навчання* : наук.-метод. збірник. Київ, 2014. Вип. 81. С. 106–110.
6. Підліпняк І.Ю. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : збірник наукових праць Уманського держ. Пед. ун-ту ім. Павла Тичини. Умань : ПП Жовтий О.О., 2013. Вип. 44. С. 28–34.
7. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 05.09.2017 р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 02.12.2019)
8. Про затвердження положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України : Наказ Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93> (дата звернення: 05.12.2019)
9. Швець Т. Готовності майбутнього вихователя до педагогічної діяльності як елемент професійної майстерності. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 67. С. 420–424.
10. Ярославцева М.І. Педагогічна практика як засіб формування професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 29. С. 132–137.